

A globalizációs folyamat jövője szorosan kapcsolódik a multilaterális rendszer fennmaradásához

Interjú Simai Mihály akadémikussal,
a Budapesti Corvinus Egyetem professzor emeritusával

A Köz-gazdaság interjút kért Simai Mihálytól a globalizáció és a nemzetközi viszonyok jelenlegi helyzetéről. Úgy láttuk, hogy a jelenlegi viharos geopolitikai és világgazdasági helyzet egyre sürgetőbbé teszi a stratégiai gondolkodás megerősítését, a helyes kérdések és az arra adott helyes válaszok megtalálását. Ez alól a feladat alól Magyarország sem vonhatja ki magát, és a tudományos párbeszédbe történő bekapcsolódáshoz minden lehetőség adott. Ennek érdekében kérdeztük Simai Mihályt, aki az ENSZ Egyetem Helsinkiben működő Világgazdaság-fejlesztési Intézetének volt főigazgatója és tagja volt az ENSZ-többszakértői bizottságának, többek között a nemzetközi pénzügyi kérdésekkel, az államszervezetek reformjával és a fejlesztéstervezéssel foglalkozó bizottságoknak. Az ENSZ Egyetem Igazgatótanácsának elnökeként, illetve az UNICEF Kormányzótanácsának alelnökeként dolgozott több éven át. A beszélgetést Csontos Tamás és Trautmann László készítette.

Köz-gazdaság: Tisztelt Professzor Úr, lát-e fordulópontot a globalizációban középtávon? A verseny lesz erősebb vagy a kooperáció a nagyhatalmak között? Ma sokan beszélnek a G2-ről, Kína és az USA rivalizálásáról. Ez a felállás marad a következő középtávú korszakban is, vagy más országok is fel fognak zárkózni ehhez a szinthez?

Simai Mihály: Egy kicsit messzebről kell a témát elkezdni, hogy erre a kérdésre megfelelő választ tudjunk adni. A lényeges kérdés az, hogy mi a fő jellemzője a jelenlegi korszaknak. Én ezt úgy fogalmaztam meg, hogy a világ belépett a globális hiperverseny korszakába. Ez a hiperverseny több szinten és területen folyik, és az egyes szintek szerepe, jelentősége más, jóllehet az egyes szintek egymáshoz szorosan kapcsolódnak. A leglényegesebb szint a planetáris. A planetáris verseny lényege tulajdonképpen az, hogy milyen feltételei vannak a Földön nemcsak az emberiségnek, hanem a biológiai létnek. Egy másik szint, ami közelebb áll a feltett kérdéshez, a

globális szint, amelyik a jelenlegi globális rendszer működésére, jellegzettségére vonatkozik. Ennek is vannak alkérdései, amelyekre mindenképpen választ kell adni. A globális rendszer egyrészt a világrendből, másrészt a funkcionális rendszerekből áll. A világrend az államok közötti kapcsolatrendszerre, szabályokra, míg a funkcionális rendszer a társadalomra, a gazdaságra, a technológiára, ha úgy tetszik az ökológiára, a tudományra és sok más területre vonatkozik.

A feltett kérdéssel kapcsolatban eszembe jutott Szentgyörgyi Albertnek egy nagyon fontos mondása: ahhoz, hogy természettől helyes választ kapjunk, helyes kérdéseket kell feltenni. A társadalom esetében ezeknek a helyes kérdéseknek a megfogalmazása sokkal nehezebb. Például látok-e fordulatot a globalizációban? Itt az a nagy kérdés, hogy mit értek egyáltalán a jelenlegi globalizációs folyamat alatt? Hogyan látom ezt a folyamatot: vajon ennek a lényege a világrenddel, az államok közötti viszonyokkal kapcsolatos? Ha a kérdést így fogalmazom meg, akkor eljutunk a multilaterális jövőjéig. Egy olyan rendszer jövőjéig, amelyik az állami kapcsolatokat azon a szinten próbálja meg kezelni, ahogy ezek a II. világháború után létrejött multilaterális rendszer szabályai alapján megfogalmazódtak. Fontos kiemelni, hogy ez rendszer egy liberális internacionalizmuson alapul, amelynek elveit és gyakorlatát legátfogóbb módon az ENSZ alapokmánya fogalmazza meg. A globalizációs folyamat jövőjének nagyon szoros kapcsolata van azzal, hogy ez a multilaterális rendszer fennmaradhat-e, s milyen fordulat történhet ebben a rendszerben. Kik, mely államok vagy milyen tényezők, milyen szereplők érdekeltek ennek a rendszernek a fennmaradásában, és melyek azok, amelyek elvesztették érdekeltségüket? Például érdekelt-e az Egyesült Államok egy olyan multilaterális rendszer fennmaradásában, amely az ENSZ alapokmányának elveire és gyakorlatára, a világkereskedelmi szervezetre, vagy más olyan szervezetekre épül, amelyek ennek a rendszernek a működését befolyásolják? Vagy éppen a hiperverseny hatásai következtében elvesztette az érdekeltségét? Vajon Kína miért érdekelt ennek a rendszernek – bizonyos módosításokkal – a fennmaradásában? Melyek Oroszország érdekei? Melyek az olyan kis államoknak az érdekei, mint Magyarország, amelynek a szuverenitása szempontjából a leglényegesebb garancia ennek a liberális, internacionalista ENSZ rendszernek a fennmaradása? Hiszen ennek az elvei adják a legtöbb jogot, az „*egy ország, egy szavazat*” lehetőségre, és ezen az alapon próbálják meg kezelni a kis államokat. Ezeket azért fontos hangsúlyozni, mert ha fordulatról beszélünk a globalizáció esetében, akkor mindezekre a kérdésekre választ kell keresni és adni, és ez roppant nehéz. Őszintén szólva a mai feltételek között lehetetlen.

Ez összefügg azzal, hogy hogyan jutottunk oda, hogy a globalizáció jövőjével kapcsolatos kérdések egyáltalán megfogalmazódtak. Azt hiszem,

hogy erre a kérdésre a választ nagyon érdekes intézmények és személyiségek adták meg. Nagyon fontosnak tartom II. János Pál pápának a Centesimus Annus című enciklikájában megfogalmazott kérdésvetéseit. Ő azt állította, hogy kommunizmus megbukott ugyan, de a világ egyetlen olyan problémáját sem tudta megoldani, amelyik a kommunizmust életre hívta. Az a verseny, amelyik a két rendszer között folyt, tulajdonképpen a kapitalista és a szocialista rendszer versengése volt, amelynek fő letéteményese egyik oldalon a Szovjetunió, másik oldalon pedig az Egyesült Államok volt. Ebben a versenyben a kommunizmus, ennek szovjet formája egyértelműen megbukott, de egyetlen probléma sem oldódott meg a világon, sőt, a problémák kiéleződtek. Azt mondhatjuk, hogy az fajta globalizáció, amely a korábbi időszakot, ennek a hatalmi versenynek az időszakát jellemezte, megbukott, és egy új rendszer van kialakulóban. Ennek a rendszernek a kontúrjai, fő tényezői már bizonyos fókig körvonalazódtak, de a teljes következményeit nem látjuk. Az egyik nagyon lényeges következmény, hogy módosultak azok az érdekek, amelyek a győztes vagy vesztes államok esetében ebben a versenyben megfogalmazódtak. Például mások a mai Oroszország érdekei, mint amelyek a Szovjetunió érdekei voltak. A mai Oroszország sokkal közelebb került egy cári rendszer, egy cári birodalom helyreállításához, mint amennyire annak idején a Szovjetunió megközelítette azt. Ez utóbbi fő célkitűzését a kommunizmus globális győzelmében fogalmazta meg, ami adott esetben a Szovjetunió hatalmának kiterjesztését jelentette. Más a helyzet az Egyesült Államokban. Ezeket azért érdemes végiggondolni, mert nélkülük nem tudunk megfelelő választ keresni a fordulat kérdésére.

Szó van-e arról, hogy a globalizáció, mint folyamat eltűnt a világból? Erről szó sincs. Csak azokon a területeken, amelyeken a globalizáció elkerülhetetlenül folytatódik, az érdekeltségek mások lettek. A jelenlegi viszonyok között az egyik döntő kérdés például a technikai folyamatok, a technológia, a tudomány globalizálódása és ennek fennmaradása. Egy további kérdés az államok közötti kapcsolatrendszer alakulása, a multilateralizmus fennmaradása, amely az eddigi formájában nem valószínű, hogy meg tud valósulni. Megfogalmazhatjuk a kérdést: mit jelentett a trumpizmus? Mit jelent a mai kínai hozzáállás ehhez a rendszerhez? Hogyan áll hozzá az Egyesült Államok az úgynevezett globális, liberális internacionalizmushoz? Ez meg egyezik-e a korábbi hozzáállással? Itt vannak az óriási változások, és ezek a funkcionális rendszerek működésére is nagymértékben hatnak. Például hatnak a világkereskedelemre. A világkereskedelemben jelentős változások történtek, és már hosszabb ideje ennek a versenynek a tényezői olyan területekre koncentrálnak, mint például a transznacionális társaságok lehetőségei és működésük feltételei. Vajon a transznacionális társaságok a globalizáció folyamatában más módon váltak érdekeltté, mint korábban voltak? Ezek vajon milyen erővel, milyen befolyással rendelkeznek az álla-

mokra? Azt mondhatjuk, hogy nincs általános deglobalizálódás, csak egy jelentős változás történt a globalizációs folyamatban.

Magyarország számára az alapvető kérdés, hogy a világ államainak többségére, a közepes méretű, kis, mini- vagy mikroállamokra hogyan hatnak ezek a folyamatok? Magyarország vajon abban érdekelt-e, hogy a liberális internacionalizmus intézményei és mechanizmusai fennmaradjanak, vagy pedig a deglobalizáció folyamatában? Mit jelentene az egyik, mit jelentene a másik Magyarország, vagy akár Dél-Korea működőképessége számára? Nem is beszélve azokról a kisebb országokról, amelyek létezése nagymértékben a globális kapcsolatok, a globális folyamatok többé-kevésbé multilaterális fennmaradásától függ. Ezeket ajánlom végiggondolni mindazoknak, akik ezt a kérdést így megfogalmazzák.

Ez kapcsolódik azokhoz a konkrét kérdésekhez is, hogy vajon milyen az Egyesült Államok helyzete, Kína helyzete, az úgynevezett világhatalmak vagy világhatalomra törekvő hatalmak helyzete? Vajon melyek ebben a hiperversenyben Kínának a pozíciói, melyek az Egyesült Államok pozíciói? Melyek az erősségei és a gyengeségei? Elsősorban Oroszországgal kapcsolatban fogalmazódnak meg nagyon konkrétan ezek a kérdések, mivel Oroszország háborúban áll. Mégpedig egy olyan háborúban, amelyben lényegében véve a nyugati világ és főleg az európai, nyugat-európai térség NATO országaival, még szűkebb területen véve néhány alapvető államával szemben áll. Itt a válasz rendkívül bonyolult, hiszen Oroszország ennek a globális versenynek már messze nem olyan formájú, nem olyan mértékű, nem olyan erejű résztvevője – még akkor sem, hogyha területileg a világ legnagyobb országa –, mint amilyen akár csak egy évtizeddel ezelőtt volt. A Szovjetunió felbomlása után Oroszország abban látta problémáit, hogy nem tudott megküzdeni azokkal a kihívásokkal, amelyeket egy új világrend feltételrendszere jelentett a számára. A jövőben még nagyobb problémákat okoz Oroszországnak, hogy maradt a két világhatalom: az Egyesült Államok és Kína, és maradt egy olyan képződmény, amelyből hatalmi központ lehet, de megmaradhat jelentős politikai befolyással bíró integrációs szervezetként, ez az Európai Unió. Az Európai Unió különböző mértékben részese ennek a globális hiperversenynek. Egyrészt részese, mint blokk résztvevője, másrészt keretei között az egyes államok, mint a hiperverseny résztvevői, különféle érdekekkel és pozíciókkal rendelkeznek. Tehát egy rendkívül bonyolult folyamat alakult ki a világon, és a legtöbb kérdésre egyelőre a társadalomtudományok, a politikatudomány csak általános válaszokat keresnek és próbálnak adni.

Köz-gazdaság: Hogyan tudja az USA megőrizni világhatalmi vezető szerepét a következő 2-3 évtizedben?

Simai Mihály: Ennek a kérdésnek a megválaszolásához megint csak egy kicsit messzebből érdemes indulni. Vajon az amerikai társadalomban milyen erők vannak, amelyek az Egyesült Államok globális hatalmi pozícióinak, globális vezető szerepének megtartására, erősítésére törekednek? A Szovjetunió megszűnése után az Egyesült Államok maradt az a hatalom, amely egyedül rendelkezett olyan erővel, hogy képes volt globális befolyását szinte minden területen érvényesíteni. A Szovjetunió felbomlása után kialakult globális rendszer megformálásában döntő befolyása volt az Egyesült Államoknak. Akkor az a kérdés merült fel – erről egy könyvet is írtam abban az időben¹ –, hogy megmarad-e az Egyesült Államok egy globális seriff, egy globális békebíró szerepében, vagy pedig egy multipolarizálódó rendszer részévé válik? Vajon képes-e megakadályozni az Egyesült Államok olyan új hatalmi központok kialakulását, amelyek globális hatalmi pozícióit aláshatják vagy jelentős mértékben gyengíthetik? Elsősorban Kissinger kereste abban az időben erre a választ, és azt állította – amivel én teljesen egyetértettem –, hogy a két rendszer felbomlása után kialakuló világhelyzet sokkal nagyobb mértékben fog hasonlítani az első világháborút megelőző globális időszakhoz, mint a két rendszer versenyének időszakához, hiszen ki fognak alakulni azok a csoportosulások, amelyek elkerülhetetlenül az Egyesült Államok versenytársaivá válnak. Már abban az időben is világosan látszott, hogy a legjelentősebb versenytársa ebben a tekintetben valószínűleg Kína lesz. Fölmerült Japán is, mint versenytárs, viszont nagyon hamar elvesztette a lehetőségeit, mert nem rendelkezett azokkal a tényezőkkel – a technikát kivéve –, amelyek ehhez szükségesek lettek volna. Kína viszont képesnek látszott ezeknek a kialakítására. Oroszország, amely a Szovjetunió romjain jött létre, elvesztette azoknak a pozícióknak döntő részét, amelyekkel a cári Oroszország vagy a Szovjetunió rendelkezett. Oroszország ebben a formában – ahogy a szocialista rendszer felbomlása után kialakult –, történelmileg nem létezett, hiszen vagy a cári birodalom központja volt, vagy a Szovjetunió döntő hatalmi tényezője. Oroszország ennek az évszázadnak körülbelül a kilences-tízes éveiben kezdett hozzá ahhoz, kezdte megteremteni a feltételeit annak, hogy erősíteni tudja a globális pozícióit. Két területen örökölte és tartotta meg Oroszország a Szovjetuniótól a hatalmi képességeit. Az első a globális politikában az ENSZ biztonsági tanácsi tagság terén játszott szerepe, valamint a világ térszerkezetében az eurázsiai térségben játszott hatalmas szerepe és befolyása. A második, ami még döntőbb, ehhez kapcsolódik: a világ legnagyobb, legjelentősebb, vagy második legjelentő-

¹ Simai Mihály (1992). A világgazdasági rend és az új multilateralizmus. A világgazdaság a XX. század utolsó évtizedében. Budapest, Aula.

sebb nukleáris hatalma maradt. Tudományos pozíciói jelentősen meggyengültek. Tudósainak nagy részét elvesztette, 140 ezer tudós, tudományos kutató hagyta ott a Szovjetuniót.

Az is biztos, hogy az Egyesült Államok már nem képes és a jövőben nem is lesz képes olyan pozíciókkal rendelkezni, mint egy egypólusú központ, amely a világ minden folyamatát befolyásolni tudja. Ezzel sem gazdaságilag, sem katonailag, de az amerikai társadalom szándékait illetően sem rendelkezik, hiszen ha vannak is olyan erők, amelyek Amerikában szeretnék ezt megteremteni, nem lesznek képesek hosszabb távon fenntartani. Ahogy Kissinger fogalmazta, ezek a konfliktusok az első világháborút megelőző időszakhoz hasonlóak, amelyek végső kicsengése akár egy teljes vagy részleges világháború is lehet.

Köz-gazdaság: Az Észak-atlanti együttműködés jövőjében milyen fejlődés várható? Mi lesz Európa szerepe, ezen belül az EU szerepe a következő évtizedekben?

Simai Mihály: Ahhoz, hogy erre válaszolni tudjunk fontos leszögezni, hogy az Európai Unió egy konstrukció. Nem természetes régió, amely valamilyen természeti egységre épül, hanem egy konstruált régió, amelynek létrejöttében a közös érdekek, a közös célok, gazdasági célok, gazdasági érdekek és bizonyos hatalmi érdekek játszottak szerepet, beleértve az Egyesült Államok érdekeit is. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy az európai közös piac és az európai együttműködési struktúrák kialakításában a vezető európai államok mellett az Egyesült Államoknak is döntő szerepe volt és maradt fenn mindmáig, így az Európai Unió jövője nagymértékben függ az Egyesült Államok céljaitól, szándékaitól és lehetőségeitől is. Az Egyesült Államoknak szüksége volt, van és lesz is a jövőben egy átalakuló világrendben olyan szövetségesre, mint amilyen az Európai Unió lehet. Persze probléma forrása is, ha az Európai Unió egy olyan közösséggé fejlődik, amely jelentős versenytársa lehet az Egyesült Államoknak.

Ami a belső tényezőket illeti, látni kell a hatalmi érdekek különbözőségét. Egyértelműen kiderült, hogy az Európai Unió abban a formában, ahogyan az elmúlt években változott, már nem minden állam számára elfogadható. Ennek egyik jele volt az Egyesült Királyság, Anglia kiválása. Az Európai Unió fejlődhet, erősebb, hatékonyabb állami struktúrává válhat, de fejlődhet ellenkező irányba is. Ennek az évszázadnak az elején Kohl német kancellár összehozott egy kis kutatócsoportot – melyben én is részt vettem –, amely az Európai Közösség jövőjét vizsgálta, és megpróbálta megfogalmazni, hogy vajon milyen scenáriók, milyen alternatívák állnak a következő néhány évtizedben az Európai Unió előtt és milyen feladatok állnak Európa előtt ahhoz, hogy helyzetét erősíteni tudja. Több alternatíva fogalmazódott meg. A legszélsőségesebb az, hogy a „konstruktőrök” diadalt aratnak, és

az Európai Unió egy közös európai állammá, államszövetséggé válik. A másik irány az Európai Unió fokozatos felbomlása volt. Mind a kettőnek adva voltak az esélyei, és a fejlődés ebben a tekintetben különféle irányokba mehetett. A világ többi részétől is függ, hogy az Európai Unió merrefelé fejlődik. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy valamennyi európai államnak – és különösen az olyan kisebb államoknak, mint Magyarország – alapvető érdeke, hogy ne a felbomlás irányába fejlődjen az Európai Unió, az európai együttműködés, hanem hogy Európa meg tudja őrizni a befolyását és szerepét egy átalakuló világban. A világfejlődés tendenciáinak elemzése nélkül nem lehet Európa jövőjét és céljait kellőképpen megfogalmazni, hiszen ha Európának versengenie kell, mondjuk az Egyesült Államok és Kína hatalmi versengése alapján kialakuló világhelyzettel, akkor ebben a világhelyzetben döntő kérdés az egységének megőrzése, amelyben minden államnak érdekeltnek kell lennie, legalábbis azoknak, amelyek ma az európai területen működnek.

Köz-gazdaság: A világ demográfiai helyzetében radikális változás megy végbe, aminek részeként Afrika népessége relatíve és abszolút mértékben is növekedni fog. Hogyan tud majd Afrika megbirkózni ezzel a problémával, milyen gazdaságfejlesztési perspektívák állnak előtte? Ebben a folyamatban a nagyhatalmak mennyire fognak kooperálni és mennyire versenyezni? Afrika fejlesztésében van-e közös globális akarat?

Simai Mihály: Még mielőtt erre válaszolnék, meg kellene fogalmazni, hogy melyek a fő globális demográfiai tendenciák. Mindegyik tendenciának a maga módján szerepe van. Az egyik a világ népességének alakulása. Elkerülhetetlennek tűnik ma már, hogy a világ népessége ennek az évszázadnak a közepére eléri a kilencmilliárdot. Nagy kérdés, hogy ezt követően hogyan alakul. Vajon tovább nő a világnépesség, vagy pedig itt megtorpan? Vajon lezárul egy ilyen hosszú népesedési ciklus, amely az ipari forradalommal kezdődött és ahol a népesség növekedése volt a döntő tendencia? A másik irányvonal az, hogy melyek azok a térségek, ahol a népesség növekedése tovább folytatódik, vagy meggyorsul és melyek azok a térségek, ahol a népesség növekedése megáll. Körülbelül hatvan olyan országra lehet számítani, ahol sokkal inkább a népességnövekedés megtorpanása vagy csökkenése válik majd jellemzővé. Afrika az a térség, ahol tovább folytatódik különféle okokból a népesség növekedése, és ennek következtében Afrika válik a világ legnagyobb népesedési központjává – 4 milliárd ember fog élni Afrikában. Óriási tömeg ez. Az embernek föl kell tennie a kérdést, hogy ennek milyen globális következményei lesznek. Nagyon lényeges további népesedési tendencia a globális vándorlás, akár Afrikát, akár a Közel-Keletet vagy Ázsiát nézzük. A népvándorlás ebben az évszázadban alapvető tendencia marad. Én tudatosan nem használom a

migráció szót, mert a népvándorlásnak több iránya van: ehhez tartozik a belső vándorlás az országokon belül, az urbanizáció és hatalmas megavárosok kialakítása. Afrikában a kis népességű országok között vannak olyan törekvések, hogy közös megavárost alakítsanak ki afrikai partokon, amelyek versenyképessé teszik az adott országokat is. Egy további népesedési tendencia az elöregedés. Azoknak az országoknak a lakossága, ahol a népesedés csökken, elkerülhetetlenül az idősebb korosztályok arányának a növekedése vált, válik jellemzővé. Érdekes módon Kína is belépett ezeknek az országoknak a sorába.

Tehát ezeknek a népesedési tendenciáknak mindegyikével számolni kell. A kérdés az, hogy Európára ezek közül melyek hatnak leginkább? Vajon a kisebb európai országok számára milyen problémákat, milyen lehetőségeket jelentenek? Vajon ez egyértelműen azt jelenti, hogy Európa egy olyan vándorlási célt jelent, amely felé az afrikai országok hatalmas, megnövekedett népessége törekedni fog? Ennek a helyzetnek egyik sajátossága, hogy legközelebb Afrika áll ezekhez az országokhoz. Az úgynevezett vándorlási nyomás Afrikából indul ki és irányul Európa felé. Az Egyesült Államoknak is szembe kell néznie egy másik népesedési nyomással Latin-Amerikából. Afrikán belül is vannak ehhez hasonló problémák, hiszen a trópusi Afrika tovább növekvő népessége jelentős nyomást gyakorol a Dél-afrikai Köztársaságra, vagy például olyan országokra, mint Nigéria, ahova érdemes bevándorolni. Tehát ez a népvándorlási kérdés is igen bonyolult.

A népesség növekedése mellett fontos kiemelni, hogy az afrikai országok fejlődése rendkívül egyenlőtlenül alakul. Vannak olyan afrikai országok, amelyek gyorsabban fejlődnek, technikai fejlődésük is meggyorsul, emellett érdemes megvizsgálni, hogy az információs forradalom hogyan hat és hatott az afrikai országokra. Ez önmagában véve is egy nagyon izgalmas kérdés, hiszen a hagyományos kommunikációt Afrikán belül a törzsek között a mobiltelefon váltotta fel. A technikai fejlődés és a mobiltelefon óriási hatással volt, van és lesz az afrikai országok technikai fejlődésére. Afrikán belül kialakulnak a tudományos és technikai vívmányok, a gyorsan és könnyen alkalmazkodni tudó országok, amelyek komoly versenytársává válhatnak egymásnak, de a világ más térségeinek is. Afrika óriási nyersanyagincse is döntő pozitívuma az afrikai fejlődés jövőjének.

A feltett a kérdés úgy fogalmazódott meg, hogy van-e akarat Afrika fejlesztésére. Itt nem csak arról van szó, hogy meg kell segíteni Afrikát, de Afrikával, mint partnerrel, mint versenytárssal, hogyan kell a világ többi országának számolni, vagy hogyan számolnak egymással az afrikai országok: vajon törzsi háború, államok közötti háború, együttműködés lesz jellemző Afrikára? Erre sem lehet ma még egyértelmű és könnyű választ adni,

a válasz tulajdonképpen az, hogy sokkal komolyabban, sokkal átfogóbb módon és tudományosabban kell tanulmányozni Afrika jövőjét. Nem olyan megközelítésben, mint a keleti nyitás, hogy vajon mit tudunk eladni Afrikában, hanem azt is meg kell vizsgálni, hogy hogyan lehet afrikai országok közül olyan partnerekkel együttműködni, amelyek Magyarország szempontjából több összefüggésben is hasznosak lehetnek. Ezek a kérdések Afrika jövője szempontjából nagyon fontosak, és Magyarország jövője szempontjából is lényegesek.

Köz-gazdaság: Eurázsia stabilitását mennyire fogja veszélyeztetni a nagy ázsiai hatalmak, Kína, Oroszország és India versengése, fejlődési pályája? Hogyan lehet összehangolni ezeket a fejlődési elképzeléseket középtávon?

Simai Mihály: Megint egy másik összefüggésből indulnék ki. Azt érdemes vizsgálni, hogy a két hatalmi központ, amely kialakul, az Egyesült Államok és Kína, hogyan viszonyul ehhez a folyamathoz? Az Egyesült Államok és Kína is keresi jövőjét, kapcsolatait Indiával, amely hatalmas központtá válhat. India jövője sok tényezőtől függ. India, ahogy ezt a híres bengáli író, Rabindranath Tagore megfogalmazta, tulajdonképpen nem egy állam, hanem tizenhét állam. Vajon hogyan alakul ennek a 17 államnak a jövője? Vajon Indiát az egységes, erős állam irányába viszi a fejlődés, vagy pedig az a térség lehet, ahol több állam alakul ki a jövőben? Ugyanis a globális tendenciákkal kapcsolatban arról is gondolkodni kell, hogy a deglobalizáció vajon nem egy olyan irányba fejlődik-e, hogy a XXI. századnak a második felére a 193 állam mellett sokkal több ország alakul ki.

Egyik, potenciálisan a bomlás irányába alakuló állam India lehet. Vajon képes lesz-e India, az indiai középosztály – amely nagyon jelentős, erős, potenciálisan óriási lehetőségekkel rendelkezik – olyan feltételeket teremteni, hogy a kasztrendszerrel, a különféle nyelvekkel, a különféle kultúrákkal küszködő országot a globális rendszerben is egy államként tudja kezelni? Vajon Kína és az Egyesült Államok India egységesülésében, vagy pedig éppen bomlásában az érdekelt? Erre sem lehet még megfelelő választ adni, de fel kell tenni a kérdést: vajon melyik a valószínűbb? Én azt hiszem, hogy nagyobb a valószínűsége India egységesebb, erősebb állammá válásának. Erre megvannak India tudományos lehetőségei is, és mint olyan, aki belülről is igen jól ismertem és ismerem Indiát, tudom azt, hogy az indiai értelmiség, az indiai középréteg, az indiai tudomány óriási potenciállal rendelkezik. Ezt messze nem szabad lebecsülni egyetlen országnak sem.

Az eurázsiai térség jövője azonban nemcsak a három hatalom versengésétől függ, hanem a közép-ázsiai volt szovjet köztársaságok geopoliti-

kai viszonyaitól, sőt a térségen kívüli más államoktól is, mindenekelőtt az Európai Uniótól. Jelentős hatással lesz a térség jövőjére az orosz-ukrán háború és annak következménye is. Kissinger említett véleményére visszatérve, ez a térség a 21. század egyik legveszélyesebb globális konfliktusforrása lesz.

Köszönjük a beszélgetést!

A kézirat gondozásában Kádár Margit vett részt.